

number of types of such goods and necessity of deep knowledge of each of these groups as well as difficulty of selecting an expert for expert studies.

УДК [342.9:343.353](477)

Є. А. Бовкун

СУТНІСТЬ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

З'ясовано сутність боротьби з корупцією в органах державної податкової служби та встановлено її місце серед інших видів діяльності органів державної податкової служби. Крім того, автором виділено напрямки протидії та подолання корупції в органах державної податкової служби.

В умовах сьогодення корупція є одним з основних чинників, які створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави, вона негативно впливає на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини [1].

На жаль, незважаючи на вжиті останнім часом організаційно-правові заходи щодо протидії корупції, масштаби її не зменшилися. Діяльності правоохоронних органів щодо запобігання корупційним діянням, їх виявлення та розслідування бракує повноти нормативного регулювання, науково-методичного забезпечення. Крім того, інформаційно-пошукова робота щодо виявлення корупційних проявів повинна бути спрямована на сфери найбільшого її поширення та найвищі управлінські структури. Забезпечити системний підхід та ефективну організацію діяльності щодо запобігання та протидії корупції можливо за наявності комплексної, науково обґрунтованої, спільної діяльності правоохоронних органів.

Слід зауважити, що корупція серед працівників податкової служби викликає особливе занепокоєння, адже діяльність цієї служби нерозривно пов'язана з контролем за станом економічної, фінансової та банківської системи всієї держави.

Треба зазначити, що за січень–лютий 2010 р. згідно зі ст. 368 Кримінального кодексу України щодо податківців порушено 17 кримінальних справ. За фактами порушень вимог Закону України «Про боротьбу з корупцією» щодо податківців складено та направлено до суду 55 адміністративних протоколів. У січні–лютому 2010 р. підрозділами внутрішньої безпеки проведено 674 службових розслідування. За їх результатами для вжиття заходів дисциплінарного впливу керівникам органів державної податкової служби внесено 476 подань, на під-

ставі яких 230 податківців притягнуто до дисциплінарної відповідальності, зокрема звільнено 19 осіб [2].

Зазначена статистика свідчить, що існує нагальна проблема дослідження цього негативного явища, і корупція в органах державної податкової служби є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, що реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу України.

Найвагомішим внеском у дослідження проблеми боротьби з корупцією в органах державної влади є праці Д. Г. Заброди [3], М. І. Мельника [4], В. В. Мозоль [5], С. С. Рогульського [6], О. В. Ткаченко [7], Р. М. Тучака [8] тощо.

Необхідно відмітити, що, оцінюючи рівень корупції в нашій державі, учені в більшості випадків системно підходять до вирішення цього питання. Ними проаналізовано значну кількість теоретичних, нормативних та статистичних джерел, досліджено великий обсяг матеріалів щодо діяльності правоохоронних органів у цій сфері, вивчено іноземний досвід боротьби з корупцією. Наслідком копійної роботи вітчизняних науковців стало безпосереднє впровадження результатів їх досліджень у нормотворчу практику та діяльність відповідних органів. На жаль, достатня кількість рекомендацій, порад, висновків учених залишаються поза межами уваги як законодавців, так і керівників, котрі здійснюють відомчу нормотворчість, у тому числі в діяльності державної податкової служби.

Виходячи із зазначеного метою даної статті є з'ясування сутності боротьби з корупцією в органах державної податкової служби та встановлення її місця серед інших видів діяльності органів державної податкової служби.

Для з'ясування сутності боротьби з корупцією в органах державної податкової служби слід, у першу чергу, зупинитись на виділенні основних напрямків діяльності органів державної податкової служби.

Відповідно до Закону України «Про державну податкову службу в Україні» [9] органи державної податкової служби здійснюють наступні напрямки діяльності, які зорієнтовані на:

- удосконалення механізмів адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів. Зокрема, створення умов для добровільного виконання платниками податків вимог податкового законодавства та забезпечення повного і своєчасного надходження грошових коштів до бюджету;

- покращення організаційної структури органів державної податкової служби. Структура органів державної податкової служби повинна бути побудована за функціональним принципом, а основна мета – переорієнтація діяльності податкової служби з фіскальної на регулюючу і стимулюючу, формування

нового іміджу державної податкової служби, завоювання довіри суспільства;

- підготовку та внесення законодавчих ініціатив щодо гармонізації відносин із платниками податків. З метою максимального врахування інтересів суб'єктів господарювання, легалізації тіньової економіки та розширення бази оподаткування діяльність влади повинна бути зорієнтована на оптимізацію податкового навантаження та максимальне спрощення адміністрування податків;

- забезпечення максимальної автоматизації процесів адміністрування податків. Завдяки цьому створюються умови для неупередженого ставлення до платників податків, забезпечення необхідного рівня сервісу при їх обслуговуванні і недопущення корупційних дій з боку працівників державної податкової служби;

- здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією;

- модернізацію державної податкової служби з урахуванням кращого досвіду функціонування податкових служб світового співтовариства і Євросоюзу;

- удосконалення правової роботи в органах державної податкової служби. Це забезпечує неухильне виконання керівниками і працівниками державної податкової служби вимог діючого законодавства при виконанні покладених на них завдань і функціональних обов'язків.

Серед вищезазначених напрямків діяльності державної податкової служби одним із провідних є запобігання, виявлення та припинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією в органах державної податкової служби.

Власне, на сьогодні проблему протидії корупції визначають три аспекти, співіснування яких є досить парадоксальним фактом: по-перше, ця проблема є надзвичайно актуальною для соціального життя взагалі і для юридичної науки і практики зокрема, що визнається і підкреслюється усіма; по-друге, про неї надзвичайно багато говорять політики, журналісти, інші категорії громадян; по-третє, при цьому вона характеризується низьким рівнем наукового дослідження. Констатація низького рівня дослідження не говорить про відсутність будь-яких наукових досліджень проблеми протидії корупції. Вони є, але їх рівень не відповідає потребам антикорупційної діяльності, яка є комплексом правових, адміністративних, виховних та інших заходів, що здійснюються з метою забезпечення законності діяльності органів державної влади, професійного і чесного виконання службовцями своїх повноважень, недопущення встановлення корумпованих зв'язків, виявлення фактів корупційних

діянь, притягнення до відповідальності винних осіб, мінімізації наслідків такого роду діянь, усунення причин та умов, які сприяють корупційним правопорушенням. При цьому не дослідженими належним чином залишаються деякі ключові для антикорупційної діяльності питання, зокрема не має на сьогодні чіткого і однозначного вирішення, є питання щодо визначення поняття корупції [10].

У широко вживаний термін «корупція» різними авторами вкладається найрізноманітніший зміст, починаючи від зведення корупції до такого злочину, як одержання хабара, закінчуючи визначенням корупції за допомогою загальних формулювань, які не містять конкретних ознак правопорушення (стійкий зв'язок, система взаємовідносин тощо). Не з'ясовано також, чи можливо дати універсальне поняття корупції, яке б відповідало вимогам різних галузей науки. Разом із тим, визначення поняття корупції дає можливість визначитись з колом корупційних діянь, а також наповнити конкретним юридичним змістом зазначений термін. До числа невирішених питань, які мають важливе теоретичне і практичне значення для антикорупційної діяльності, відноситься і питання про механізм корумпованих відносин. З'ясування цілої низки цих та інших питань дозволить не лише більш глибоко і точно визначити соціальну сутність корупції та її правову природу, але й виробити адекватні заходи протидії цьому явищу.

Слід звернути увагу, що на даний час поняття корупції та корупційних діянь має закріплення в Законі України «Про боротьбу з корупцією» [11]. Під корупцією в даному Законі розуміється діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Корупційними діяннями є: а) незаконне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв'язку з виконанням таких функцій матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості; б) одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством (ст. 1 Закон України «Про боротьбу з корупцією») [11]. Крім того, Закон України «Про боротьбу з корупцією» визначає правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь.

Необхідно відмітити та підтримати позитивні пропозиції Л. В. Гапоненко [12, с. 170] щодо протидії корупції в органах державної податкової служби України, а саме: необхідність на законодавчому рівні закріпити єдиний підхід щодо тлумачення терміна «корупція»; розширення переліку корупційних діянь, визначених у Законі України «Про боротьбу з корупцією»; постійне проведення масово-роз'яснювальної роботи щодо негативних проявів і наслідків корупції, покарання за виявлені корупційні діяння; питання дотримання законності, попередження корупційних діянь та інших негативних проявів у діяльності органів державної податкової служби України повинні перебувати під постійним контролем керівництва Державної податкової адміністрації України; завданням діяльності підрозділів з боротьби з корупцією повинно залишатися попередження, виявлення та розкриття посадових злочинів і корупції з боку податківців, але не з метою покарання, а з метою виховання та протидії їх корупційним проявам.

Таким чином, виділимо напрямки, які направлені на протидію та подолання корупції в органах державної податкової служби:

– постійне проведення попереджувально-профілактичної роботи серед особового складу державної податкової служби щодо недопустимості вчинення дій, пов'язаних із корупцією, та злочинів у сфері службової діяльності. Так, при прийнятті на посаду державного службовця в органи державної податкової служби працівник повинен бути ознайомлений із Кодексом професійної етики працівника державної податкової служби України, заходами кримінальної відповідальності за порушення, відповідно до Закону України «Про боротьбу з корупцією», статтями 368, 369, 370 Кримінального кодексу України [13] та обов'язково освідомлений про спеціальні обмеження, які встановлені законами України «Про державну службу» [14] та «Про боротьбу з корупцією»;

– згідно зі ст. 40 Конституції України [15] та нормами Закону України «Про звернення громадян» [16], громадянам надане право звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, організацій, незалежно від форм власності, засобів масової інформації, до посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків. Тому одним із напрямків протидії проявів корупції в державній податковій службі є звернення громадян за телефоном «гарячої лінії», за яким можна повідомити про випадки проявів корупції в органах державної податкової служби, надати зауваження, скарги та пропозиції;

– створення дієвої системи протидії корупції можливе за умови тісної співпраці державної податкової служби із засобами масової інформації, громадськими організаціями, іншими інституціями громадянського суспільства. Подолання корупції

наблизить Україну до рівня розвинутих європейських країн та усуне перешкоди для інтегрування нашої держави в європейське співтовариство. Тому питання недопущення проявів корупції повинні систематично обговорюватися під час проведення засідань «круглого столу», брифінгів, зустрічей з трудовими колективами підприємств і організацій, нарад з громадськими організаціями, засідань громадської ради. Також дані питання повинні систематично обговорюються під час проведення апаратних нарад з працівниками державної податкової служби;

– найбільш вразливим напрямом діяльності щодо вжиття профілактичних заходів та виявлення можливих корупційних проявів залишається адміністрування податку на додану вартість, якому повинна приділяється особлива увага;

– продовження роботи з подальшого вдосконалення антикорупційного законодавства, приведення його у відповідність з міжнародними стандартами;

– розроблення проєктів нормативно-правових актів законодавства, які визначають засади діяльності та статус державних службовців, зокрема: створення прозорої системи прийняття та просування по службі державних службовців, яка передбачає посилення значення кадрового резерву, заміщення вакантних посад на відкритій конкурсній основі, врахування результатів атестації; розроблення механізму ротации державних службовців та визначення порядку її проведення, насамперед на керівних посадах та інше.

Список літератури: 1. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки : указ Президента України від 24 квіт. 1998 р. № 367/98 // Офіційний вісник України. – 1998 р. – № 17. – Ст. 14. 2. Безпеку гарантуємо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/srv4/article/one/Bezpeku_ha.html. 3. Заброта Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. Г. Заброта. – К., 2005. – 19 с. 4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / М. І. Мельник. – К., 2002. – 28 с. 5. Мозоль В. В. Адміністративно-правовий статус посадової особи податкової міліції (організаційно-правові аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. В. Мозоль. – Ірпінь, 2005. – 20 с. 6. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С. С. Рогульський. – К., 2005. – 21 с. 7. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Ткаченко. – К., 2008. – 22 с. 8. Тучак Р. М. Адміністративно-правові засади боротьби з

корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р. М. Гучак. – Х., 2007. – 21 с. **9.** Про державну податкову службу в Україні : закон України від 4 груд. 1990 р. № 509-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 6. – С. 37. – Зі змін. та допов. **10.** Корупція як одна з найактуальніших соціальних проблем сучасності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/2027.htm#top>. **11.** Про боротьбу з корупцією : закон України від 5 жовт. 1995 р. № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266. – Зі змін. та допов. **12.** Гапоненко Л. В. Прогидія корупції в органах державної податкової служби України / Л. В. Гапоненко // Наук. вісн. Нац. ун-ту ДПС України. – 2009. – № 3(46). – С. 165–170. **13.** Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : станом на 7 лип. 2010 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>. **14.** Про державну службу : закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993 р. – № 52. – Ст. 490. – Зі змін. та доп. **15.** Конституція України : прийн. на п'ятій сесій Верховної Ради України 28 черв. 1996 р., зі змін., внесен. Законом № 2222-IV від 8 груд. 2004 р. [ВВР. – 2005. – № 2. – Ст. 44]. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 160 с. **16.** Про звернення громадян : закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР. – № 47. – Ст. 256 – Зі змін. та допов.

Надійшла до редакції 09.08.2010

Проанализирована сущность борьбы с коррупцией в органах государственной налоговой службы и установлено ее место среди других видов деятельности органов государственной налоговой службы. Кроме того, автором выделены направления противодействия и преодоления коррупции в органах государственной налоговой службы.

The article is sacred to finding out the essence of struggling corruption in the state tax service agencies and establishment of its place among other types of the state tax service agencies' activity. Besides, the author underlines some directions of counteraction and overcoming corruption in the state tax service agencies.

УДК 343.1(477)

Т. Г. Фоміна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ ОСОБИ

Розглянуто наукові погляди з питання щодо визначення засобів, які служать гарантіями у кримінальному судочинстві. Досліджено чотири основних підходи до однозначного визначення кримінально-процесуальних гарантій та розглянуто точки зору тих науковців, що виділяють як гарантії не один процесуальний засіб, а їх сукупність. Запропоновано визначення змісту кримінально-процесуальних гарантій прав підозрюваного і обвинуваченого.

Становлення України як незалежної, суверенної, соціальної та правової держави зумовило спрямування державного будівництва в русло формування правових засад охорони та захисту

© Фоміна Т. Г., 2011